

Forord

Landbohistorisk Tidsskrift 2025 er lavet som et festskrift for Per Grau Møller i anledning af hans 70-års fødselsdag den 31. august 2025. Nummeret er derfor større end almindeligvis, og artiklerne omhandler emner, som Per har bidraget væsentligt til.

Per blev cand.mag. i historie og middelalderarkæologi fra Odense og Aarhus Universiteter i 1984 og fire år senere lic.phil. fra Odense Universitet med afhandlingen *Fra landsby til soveby. Landbebyggelsen og dens økonomiske og kulturlandskabelige forudsætninger på Fyn ca. 1770-1965*. Han var leder af *Kartografisk Dokumentationscenter* på Syddansk Universitet frem til sin pension i 2023, studieleder på historiestudiet fra 2008-2015 samt leder af forskningscentret *Foranderlige Landskaber - Center for Strategiske studier i Kulturmiljø, Natur og Landskabshistorie* 1997-2000.

Dette festskrift kan ikke omhandle alle hans virkefelter, der er imponerende mange. Det føles derfor næsten lidt forkert kun at skulle fremhæve nogle af Pers vigtigste bidrag, men her skal alligevel nævnes tre områder. For det første hans store arbejde med kulturlandskabets historie, der både resulterede i en lang række af udgivelser, og i at flere ph.d.-stipendiater og yngre forskere kom til at arbejde inden for området. For det andet hans arbejde med historisk kartografi, hvor han både bidrog med kildekritiske studier og til banebrydende udbredelse af GIS inden for det kulturhistoriske felt. For det tredje bør fremhæves hans store arbejde med kulturmiljøerne samt forvaltning, bevaring og videreudvikling af de historiske miljøer, der stadig findes bevaret. Hans bog fra 2022, *Hvad er et kulturmiljø?*, burde være pligtlæsning for flere uddannelser.

Til sidst i dette festskrift af *Landbohistorisk Tidsskrift 2025* findes en literaturliste over Pers udgivelser. Listen viser hans faglige bredde og en tværfaglighed, der også afspejles i artiklerne i tidsskriftet:

Bo Ejstrud demonstrerer i sin artikel, hvordan de arkæologisk fundne bebyggelser fra ældre jernalder korrelerer med historiske og moderne geodata. Der udarbejdes en model for – og et kort over, hvor der er størst sandsynlighed for at gøre fund i Vendsyssel.

Peder Dam viser, hvordan original-1-kort kan benyttes til at finde middelalderligt nedlagte bebyggelser. Artiklen indledes med at beskrive kortenes baggrund, hvilket giver en forståelse for, hvordan de må læses og forstås.

Mette Svart Kristiansen og Tissel Lund-Jacobsen kortlægger og undersøger de højryggede agre i Fiskerup Skov på Sydfyn. Her ledede Per 1989-1994 selv et omfattende registreringsarbejde af de gamle agre. Som der demonstreres i

artiklen, kan der i dag anvendes flere nye metoder og kilder, ikke mindst højdemodellerne, der kan udbygge resultaterne væsentligt.

Carsten Porskrog Rasmussen diskuterer bygdebegrebet, særligt med fokus på variationerne i Slesvig. Bygdebegrebet blev i høj grad relanceret med *Kulturhistorisk inddeling af landskabet*, som Per i samarbejde med Erland Porsmose udgav i 1997. Landskabsforholdene i Slesvig er lidt anderledes end nord for Kongeåen, og kildesituationen er markant anderledes.

Jens Andresens artikel omhandler vejnetværket før udskiftningen på Samsø. Med udgangspunkt i såvel teoretiske vejmodeller, såvel som omfattende digitaliseringer af det historiske vejnet og det historiske landskab fra udskiftningskortene, gives indsigt og forståelse for det lokale vejnet i dyrkningsfællesskabets tid.

Stig Svenningsen og Mads Perner diskuterer og viser, hvordan arealkategorier på de høje målebordsblade kan vektoriseres automatisk. Metoden gør brug af *MapReader*, der er en frit tilgængelig udvidelsespakke til programmeringssproget Python. Programmet har desuden den fordel, at det er relativt nemt at anvende.

Erland Porsmose beskriver – og reflekterer over – 50 års arbejde med de fynske landsbyers historie og kulturarv gennem forskning, formidling og bevaringsarbejde. Arbejdet med landsbyerne og kulturmiljøerne skabte et tæt samarbejde mellem Erland Porsmose og Per Grau Møller.

Johnny Grandjean Gøgsig Jakobsens artikel omhandler historien bag Landbohøistors Selskab, hvor Per var formand 2001-2009. Han har bl.a. derigennem gjort et stort arbejde for selskabet, der ligesom i dag stod bag dette tidskrift samt var basis for et vigtigt landbohøistors netværk. I Pers tid som formand og tidligere var det desuden forlagsvirksomhed, hvor der udkom afhandlinger og kildeudgivelser.

I alle de ovenstående artikler arbejdes i et eller andet omfang videre på Pers virke de sidste godt 40 år. Nogle af artiklerne er i høj grad inspireret af hans tilgange til landskabs- og landbohøistors og/eller af hans historisk-kartografiske tilgang, mens nogle af artiklerne benytter de omfattende GIS-digitaliseringer, som han altid har været åben over for at dele med kollegaer.

Artiklerne understreger dermed, at han har haft stor påvirkning på dansk historieforskning, -formidling og -forvaltning. Derfor skal der også lyde en stor tak herfra. Tak for ny viden, tak for inspiration til at tænke nyt og tværfagligt og tak for de mange gange, hvor du venligt har hjulpet os. Vi ser frem til samarbejdet fremover.

*Peder Dam, Johnny Grandjean Gøgsig Jakobsen,
Mette Svart Kristiansen og Esben Bøgh Sørensen*